

VESMÍRNA DIPLOMACIA AKO NÁSTROJ VESMÍRNEJ BEZPEČNOSTNEJ POLITIKY

SPACE DIPLOMACY AS AN INSTRUMENT OF SPACE SECURITY POLICY

Peter POLÁČEK

ABSTRACT

Space diplomacy can be defined as the integration of knowledge, innovation and regulation between nations for better application and coexistence in space. Diplomacy is not only about international affairs. Although Space diplomacy is not new, the recent expansion of corporate countries with access to space increased the need for diplomacy that covered international relations and interactions beyond our atmosphere. Current international issues are now expanding into a multidisciplinary set of geopolitical and geoeconomic issues that must be based on fundamental scientific and technological analysis. Space diplomacy according to had, in addition to many issues, the involvement of multiple state and private actors, growing space infrastructure and satellite service providers, launch risk scenarios and space debris, and issues of deep space regulation. The aim of this paper is to delineate current role of space diplomacy from the perspective of security and defense policy.

Keywords: space diplomacy, space law, space security and defense policy

ÚVOD

Uznávaní výskumní odborníci na vesmírny priestor medzi ktorých patrí profesor Rogl tvrdia, že diplomacia predstavuje dialóg medzi suverénnymi štátmi. Dialóg ohľadom vesmírneho práva sa spája s počiatkom vesmírnej éry, ktorú môžeme datovať od roku 1957, kedy bola Sovietskym zväzom vynesena na obežnú dráhu Zeme prvá umelá družica Sputnik 1. Štart prvej družice spustil vesmírne preteky medzi Spojenými štátmi americkými a Sovietskym zväzom a mali za následok rozprúdenie debát o prechode vzdušným priestorom štátu nad ktorým daný objekt prelietaval, no bolo prijaté všeobecné presvedčenie, že v takomto „nadzemskom“ priestore sa viac nevykonáva vnútroštátna judikatúra a kontrola. Začal sa označovať ako „ďalší priestor“ (Klučka, s.349).

Prvým krokom k riešeniu týchto problémov bolo rozhodnutie OSN v roku 1967 o zriadení Výboru pre mierové využívanie vesmíru COPUOS (UNOOSA, 2017) o využívaní vesmírneho priestoru, ktorá zakazuje rozmiestňovanie zbraní hromadného ničenia na obežných dráhach Zeme a na vesmírnych telesách. Tento krok sa považuje za začiatok vesmírnej diplomacie.

Začiatky vesmírneho práva sa teda spájajú s prvou vyslanou družicou. Samotné počiatky tohto pojmu však siahajú hlbšie do minulosti. Belgický právnik Emile Laude, ktorý bol autorom krátkeho komentára na onomastiku vzdušného práva predpokladal vo svojej práci vznik nového práva - „Law of space“ čiže kozmického práva. Nebol však sám. V. A. Zarzar predstavil svetu myšlienku medziplanetárneho lietania. Upozorňoval aj na takzvanú „teóriu zón“, podľa ktorej sa vzdušný priestor člení na dve zóny. Prvou je národná a nad ňou sa nachádza medzinárodná zóna (DOYLE, 2002).

Prvý, kto vytvoril komplexný prehľad o celej oblasti vesmírneho práva bol Vladimír Mandl. Jeho práca „Das Weltraumrecht“ (Vesmírne právo) bola vydaná v roku 1932 v Nemecku. Mandl bol československý právnik, pôvodom z Plzne narodený v 1899. (DOYLE, 2002).

1 ZÁKLADNÉ TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ

Pre správne vysvetlenie problematiky vesmírnej bezpečnostnej a obrannej politiky je najskôr nutné definovať bezpečnosť ako oblasť vednej disciplíny securitológie. Spomedzi rozličných subjektov, ktoré securitológia definuje, je možné výberom národných štátov vymedziť pojem národná bezpečnosť, a teda bezpečnosť z perspektívy štátov. Následne rešpektujúc fakt, že štáty sú základnými subjektami medzinárodných vzťahov a podieľajú sa ich tvorbe bude ich záujmom a kompetenciou zabezpečovanie medzinárodnej bezpečnosti v mnohých oblastiach, ktorých súčasťou je aj vesmírna bezpečnosť.

Bezpečnosť

S pojmom bezpečnosť sa môžeme stretnúť vo viacerých vedných odboroch (spoločenskovedných, prírodovedných a technických), v ktorých má tento termín vždy svoj špecifický význam a charakter. V súčasnej legislatíve ani v odbornej literatúre neexistuje jednotná definícia či záväzný výklad pojmu bezpečnosť. Jednotliví autori kladú dôraz na rôzne princípy, zásady a dimenzie. (PORADA, V. a kol., 2019, s. 51).

L. Hofreiter vo svojej publikácii uvádza niekoľko definícií vysvetľujúcich problematiku bezpečnosti:

(1) Bezpečnosť v absolútnom vyjadrení predstavuje absenciu bezpečnostných rizík a hrozieb vo vzťahu k materiálnej alebo duševnej sfére existencie.

(2) Bezpečnosť je stav, v ktorom sú riziká a hrozby z nich prameniace minimalizované alebo eliminované.

(3) Bezpečnosť predstavuje komplex opatrení garantujúcich a chrániacich životné záujmy všetkých bezpečnostných subjektov.“ S prihliadnutím na existenciu veľkého množstva potenciálnych bezpečnostných subjektov je následne nutné upresniť definíciu nasledovne: „Bezpečnostné rozpätie subjektu, teda človeka, sociálnej skupiny, štátu, bude vždy výsledkom interakcie interných a externých bezpečnostných rizík a hrozieb s ochrannými vlastnosťami, schopnosťami a možnosťami subjektu.“ (Hofreiter, 2015).

Medzinárodná bezpečnosť je slovami L. Hofreitera taká úroveň medzinárodných vzťahov, ktorá zabezpečuje bezpečnosť každej krajine medzinárodného spoločenstva. Predstavuje výsledok cieľavedomej činnosti aktérov, ktorí sa prostredníctvom pravidiel a inštitúcií zameriavajú na elimináciu medzinárodných ozbrojených konfliktov, podporu politickej stability, zabezpečovanie udržateľného hospodárskeho rastu, a zmierňovanie negatívnych dosahov globálnych problémov. Stav medzinárodnej bezpečnosti je podmienený absenciou hrozieb vojenskej agresie ako aj iných externých hrozieb nevojenského charakteru (napr. politické, ekonomické, kultúrne a pod.) v medzinárodných vzťahoch. (Hofreiter, 2015).

Vesmírna bezpečnosť

Vesmírna bezpečnosť je termín, ktorý nemá univerzálnu definíciu. Space Security Index definuje v 16. výročnej správe vesmírnu bezpečnosť ako bezpečný a udržateľný prístup k vesmíru a jeho využívanie a slobodu od hrozieb vychádzajúcich z priestoru pričom vychádza

z vesmírnej zmluvy prijatej Výborom OSN v roku 1967¹ (SPACE SECURITY INDEX. *Executive Summary*, 2019). Kľúčovým hľadiskom pri tomto prístupe k vesmírnej bezpečnosti nie sú záujmy konkrétnych národných alebo komerčných subjektov, ale bezpečnosť a udržateľnosť kozmického priestoru ako prostredia, ktoré môžu bezpečne a zodpovedne využívať všetci. Táto definícia zahŕňa udržateľnosť jedinečného vesmírneho prostredia, fyzickú a prevádzkovú integritu ľudských objektov vo vesmíre a ich pozemných staníc, ako aj bezpečnosť na Zemi pred hrozbami a prírodnými nebezpečenstvami vznikajúcich vo vesmíre.

Vesmírny priestor

Z hľadiska ohraničenia sledovanej oblasti je potrebné vytýčiť rozdielnosť medzi vesmírnym priestorom a zemskou atmosférou. Definičný deliaci bod je takzvaná Kármánova línia, pomenovaná podľa maďarsko-amerického fyzika Theodora Kármána, ktorý ju dokázal zhruba určiť na 100 kilometrov nad hranicou morskej hladiny. V stručnosti, podľa vojenskej vesmírnej doktríny Veľkej Británie sa jedná o atmosférický bod, ktorý je pre bežné letectvo najvyšším dosiahnuteľným bodom. Naopak pre vesmírne plavidlo je to najnižší bod, pod ktorým je atmosféra príliš hustá na to, aby mohlo zotrvať na stabilnej orbite bez kontinuálneho ťahu svojho pohonu (MINISTRY OF DEFENCE.: *The UK Military Space Primer*. 2010. s. 1-2.)².

Európska vesmírna politika

V uznesení Európskeho parlamentu z 10. júla 2008 o vesmírnom priestore a bezpečnosti sa okrem iného uvádza :

Európsky parlament:

- konštatuje význam vesmírnej dimenzie pre bezpečnosť EÚ a potrebu spoločného prístupu na obranu európskych záujmov vo vesmíre;
- vývoj vesmírnych prostriedkov v USA, Rusku, Japonsku a v iných štátoch, ktoré začínajú dobývať vesmír, najmä v Číne, Indii, Južnej Kórei, Taiwane, Brazílii, Izraeli, Iráne, Malajzii, Pakistane, Južnej Afrike a Turecku, rýchlo postupuje,
- zdôrazňuje potrebu vesmírnych prostriedkov, ktorými sa zabezpečí, aby politické a diplomatické činnosti EÚ vychádzali z nezávislých, spoľahlivých a úplných informácií, ktoré podporia jej politiky predchádzania konfliktom, činnosti krízového riadenia a celosvetovú bezpečnosť, najmä sledovanie šírenia zbraní hromadného ničenia a prostriedkov ich prepravy a overovanie plnenia medzinárodných zmlúv, sledovanie medzinárodného pašovania ľahkých a ručných zbraní, ochranu dôležitej infraštruktúry a hraníc EÚ a civilnú ochranu v prípade prírodných katastrof a katastrof a kríz spôsobených ľuďmi;
- zdôrazňuje potrebu bezpečnej komunikácie opierajúcej sa o satelitné telekomunikačné systémy pre operácie EBOP (vojenský personál EÚ, velenie EÚ, dislokované velenie) a rozmiestnenie síl členských štátov EÚ v rámci OSN, NATO a podobných organizácií;
- podporuje vytvorenie európskeho systému prieskumu vesmíru zameraného na získavanie informácií o situácii vo vesmíre (vrátane napr. radarov GRAVES a

¹ Podľa tejto zmluvy by mal vesmír zostať voľne dostupný k mierovému využitiu pre všetkých aj v budúcnosti.

² Bližšie pozri MINISTRY OF DEFENCE.: *The UK Military Space Primer*. 2010. s. 1-2.

TIRA)³na sledovanie vesmírnej infraštruktúry, vesmírneho odpadu a iných potenciálnych hrozieb;

- zdôrazňuje citlivú povahu strategických vesmírnych prostriedkov, ako aj infraštruktúry umožňujúcej prístup do vesmíru, napr. odpaľovacích zariadení a vesmírnych prístavov; preto zdôrazňuje potrebu ich primeranej ochrany pozemným systémom protiraketovej obrany, lietadlami a systémom prieskumu vesmíru; ďalej podporuje zdieľanie údajov s medzinárodnými partnermi v prípade vyradenia satelitov z prevádzky nepriateľskou činnosťou
- žiada, aby sa znížila zraniteľnosť budúcich európskych satelitných systémov prostredníctvom zariadení proti rušeniu, ochranných štítov, údržby na orbite a štruktúr vysokoorbitálnej a multiorbitálnej konštelácie;
- vyzýva všetkých medzinárodných aktérov, aby sa zdržali používania útočných prostriedkov vo vesmíre; vyjadruje osobitné znepokojenie nad použitím deštruktívnej sily proti satelitom, akým bola napríklad skúška čínskeho proti-satelitného systému v januári 2007, a nad dôsledkami obrovského zvýšenia množstva vesmírneho odpadu pre bezpečnosť vo vesmíre; odporúča preto prijatie právne záväzných medzinárodných nástrojov zameraných na zákaz používania zbraní proti vesmírnym prostriedkom a na zákaz umiestňovania zbraní vo vesmíre⁴.

NATO Overarching Space Policy

Dňa 17. januára 2022 bol publikovaný dokument s názvom NATO Overarching Space Policy. Je to vôbec prvý verejnosti publikovaný oficiálny dokument o vesmírnych politikách aliancie.

Na základe oficiálne publikovaného dokumentu, je NATO Overarching Space Policy založená na niekoľkých základných princípoch a zásadách, ktoré sú zároveň v súlade s rámcovými postojmi aliancie ako celku. Týchto princípov a zásad je celkovo 7 a zahŕňajú:

- a) *„Vesmír je nevyhnutný pre koherentnú aliančnú schopnosť obrany a odstrašenia.*
- b) *Vesmír je vo svojej podstate globálnym prostredím a akýkoľvek konflikt presahujúci do vesmírneho priestoru môže potenciálne ovplyvniť všetkých vesmírnych aktérov. Aj v prípade, kedy NATO nie je súčasťou konfliktu, aliančné vesmírne kapacity môžu byť zasiahnuté a poškodené.*
- c) *Volný prístup, objavovanie, a využívanie vesmírneho priestoru na mierové účely je spoločným záujmom všetkých národov. NATO a spojenci budú pokračovať vo vykonávaní všetkých aktivít vo vesmíre výlučne v súlade s medzinárodným právom, Chartou OSN, a v záujme zachovávania medzinárodného mieru, bezpečnosti, a podnecovania medzinárodnej spolupráce a porozumenia.*
- d) *Vesmír nie je predmetom národných nárokov prostredníctvom vyhlásenia suverenity.*
- e) *Spojenci si budú udržiavať jurisdikciu a kontrolu nad svojimi vesmírnymi objektami, ako aj plnú autoritu a suverenitu nad svojimi vesmírnymi kapacitami a zdrojmi.*

³ Bližšie pozri Europe's Eyes on Skies, [online] https://www.esa.int/esapub/bulletin/bulletin133/bul133f_klin-krad.pdf

⁴ Bližšie pozri UZNESENIE EURÓPSKEHO PARLAMENTU. *Kozmický priestor a bezpečnosť*. Uznesenie Európskeho parlamentu z 10. júla 2008 o kozmickom priestore a bezpečnosti (2008/2030(INI)) [online].

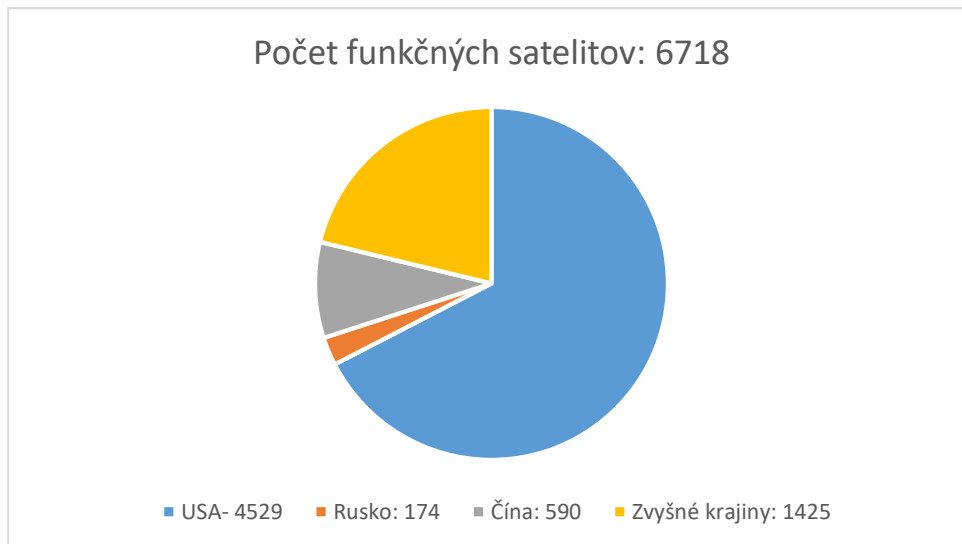
- f) *Berúc do úvahy fakt, že NATO neplánuje vyvíjať vlastné vesmírne kapacity, sa spojenci v súlade s vnútroštátnymi zákonmi, reguláciami a politikami, a na dobrovoľnej báze zaviazu poskytovať vlastné vesmírne kapacity ako vesmírne dáta, produkty, služby, alebo pôsobnosti potrebné pre aliančné operácie, misie, a iné aktivity.*
- g) *NATO nemá za cieľ stať sa autonómnym vesmírnym aktérom. NATO sa bude snažiť dopĺňať a posilňovať snahy spojencov, a v záujme predchádzania zbytočnej duplikácie aktivít, bude angažovať a zapájať iné relevantné medzinárodné organizácie.*“ (NATO, Overarching Space Policy, 2022).

Ďalšou z úloh, vyplývajúcich z NATO Overarching Space Policy, je podporovanie snáh medzinárodného spoločenstva na zavádzanie noriem, pravidiel, a princípov zodpovedného konania vo vesmíre. Jedným zo spôsobov, ako rozšíriť povedomie o normách zodpovedného konania vo vesmíre je kolektívna právna diplomacia. Očakáva sa, že spomínané princípy, pravidlá, a normy sú, alebo potenciálne budú zhmotnené v tvorbe medzinárodného práva. (Brunner, 2021) Napriek tomu, že tvorba medzinárodného práva zostáva vo výlučnej kompetencii národných štátov, NATO ako najväčšia svetová politicko-vojenská organizácia by mala zaujať iniciatívnu pozíciu v tvorbe štandardov zodpovedného konania a militarizácie vesmírneho priestoru. Táto iniciatíva nespočíva a ani by nemala spočívať v konaní meniacom medzinárodnoprávny rámec vesmírnych aktivít, môže však pomáhať a podporovať diskusie o eliminácii medzier v interpretácií a implementácií súčasného medzinárodného vesmírneho práva (Hurtado, 2021).

V tomto kontexte je jednou z kľúčových úloh NATO slúžiť ako fórum pre politicko-vojenské konzultácie, ktorých súčasťou môže byť aj tvorba právnych a behaviorálnych noriem. Dobrým príkladom obdobnej činnosti NATO je aj Centrum NATO pre kontrolu zbrojenia, odzbrojenie, a nešírenie zbraní hromadného ničenia (ACDC), ktoré však nepôsobí priamo v oblasti vesmíru. Podľa autorov publikácie International Space Collaboration and Security, je problematika vesmírnej bezpečnosti a s ňou spojené vytváranie podmienok zodpovedného konania vo vesmíre hodné rovnakej pozornosti ako kontrola zbrojenia a odzbrojenia všeobecne (Burton et al., 2023).

2 VESMÍRNE PRÁVO V KONTEXTE VESMÍRNEJ DIPLOMACIE

Zvýšená činnosť štátov vo vesmírnom priestore a prudké zvýšenie počtu nových subjektov sú skúškou limitov dohovorov OSN o vesmírnom priestore. Prístup do vesmírneho priestoru a jeho využívanie formujú medzinárodné pravidlá alebo normy a systém riadenia zameraný na zaručenie dlhodobého a udržateľného využívania vesmírneho priestoru pre všetky národy.

Obrázok 1. Počet funkčných satelitov k 31.12.2022

Zdroj: *Union of Concerned Scientists, 2022*

Vesmírne právo možno opísať ako súbor právnych predpisov upravujúcich činnosti súvisiace s vesmírom. Vesmírne právo, podobne ako všeobecné medzinárodné právo, zahŕňa množstvo medzinárodných dohôd, zmlúv, dohovorov a rezolúcií Valného zhromaždenia Organizácie Spojených národov, ako aj pravidiel a nariadení medzinárodných organizácií (UNOOSA, 2023).

Základným kameňom pre vytvorenie medzinárodného práva v oblasti vesmíru sa stala Deklarácia Organizácie Spojených národov (ďalej OSN) o právnych princípoch spravovania aktivít štátov pri objavovaní a využívaní vonkajšieho vesmíru. Deklarácia bola prijatá Valným zhromaždením OSN v roku 1963 a položila predpoklady pre vznik Zmluvy o zásadách činnosti štátov pri výskume a využívaní vesmírneho priestoru vrátane Mesiaca a iných vesmírnych telies. Proces vytvárania právnych noriem v oblasti vesmíru pokračoval 4 ďalšími nadväzujúcimi zmluvami a v súčasnosti sú vesmírne aktivity aktérov upravované týmito 5 medzinárodnými zmluvami doplnenými o 5 právnych princíпов OSN (United Nations, 2017).

Zmluva o zásadách činnosti štátov pri výskume a využívaní vesmírneho priestoru vrátane Mesiaca a iných vesmírnych telies, v skratke tiež nazývaná „Vesmírna zmluva“ alebo „Magna Charta Vesmíru“ bola prvá, všeobecná, no zároveň najdôležitejšia z vesmírnych zmlúv. Bola prijatá 19. decembra 1966 Valným zhromaždením OSN a do platnosti vstúpila 10. októbra 1967. Jej obsahovým základom je nezáväzná Deklarácia Valného zhromaždenia OSN o právnych zásadách týkajúcich sa činnosti štátov pri výskume a využívaní vesmíru z roku 1963. K 1. januáru 2023, kedy prebehla doteraz posledná aktualizácia stavu ratifikácií vesmírnych zmlúv OSN, túto zmluvu ratifikovalo 112 štátov. (United Nations, 2023).

Aplikácia noriem vesmírneho práva je v ranom rozvoji, ale je upravená medzinárodnými dohodami a zmluvami podľa možností dostatočne. S vesmírnou zmluvou, Dohodou o pomoci astronautom a Dohovorom o zodpovednosti za škody vyhlásila súhlas nadpolovičná väčšina všetkých štátov sveta, s Dohovorom o registrácii objektov len tretina a s Dohodou upravujúcou činnosť štátov na Mesiaci pár štátov. Keďže k týmto zmluvám, ale najmä ku Vesmírnej zmluve, nepristúpilo celé spoločenstvo štátov, naskytla sa otázka, aké je postavenie štátov, ktoré k ním nepristúpili. Vesmírnu zmluvu považuje za záväznú väčšina štátov sveta už viac ako pol storočia, pretože pre štát je výhodnejšie riadiť sa obmedzeniami plynúcimi zo zmluvy, ako riskovať jej nedodržiavanie a následné zneužitie možnosti využívania vesmírneho priestoru na vojnové, bezpečnosť ohrozujúce, alebo iné účely

akýmkoľvek iným štátom. Keďže zmluva bola prijatá v období pretekov svetových veľmocí v zbrojení, jej primárnym cieľom bolo zabrániť presunutiu tohto fenoménu do vesmírneho priestoru. Vďaka tejto zmluve sú v súčasnosti zbrane hromadného ničenia (jadrové zbrane) jediným typom zbraní, ktorých rozmiestnenie na obežných dráhach je podľa medzinárodného práva zakázané.

2.1 DOHODA UPRAVUJÚCA ČINNOSŤ ŠTÁTOV NA MESIACI A OSTATNÝCH NEBESKÝCH TELESÁCH

Doteraz posledná medzinárodná zmluva vesmírneho práva je Dohoda o činnosti štátov na Mesiaci a iných nebeských telesách z roku 1979, ktorá doteraz nenadobudla platnosť. Nadväzuje na Vesmírnu zmluvu, ale aj na ďalšie už uzavreté zmluvy a potvrdzuje, že akúkoľvek činnosť na Mesiaci možno vykonávať len v súlade s medzinárodným právom a najmä Chartou OSN v záujme upevnenia medzinárodného mieru a bezpečnosti. Zmluvné strany sa zaviazali, že Mesiac budú využívať len na mierové účely. Na Mesiaci je vyhlásená sloboda vedeckého výskumu pre všetky štáty bez akejkoľvek diskriminácie, pričom na jeho účely môžu štáty zbierať a odvážať vzorky minerálov z Mesiaca. Túto slobodu môžu štáty využívať kdekoľvek na a pod povrchom. Ďalej sú štáty oprávnené pristávať a štartovať z Mesiaca, umiestňovať tam svoj personál, vesmírne aparatúry, stavby či zariadenia alebo sa voľne pohybovať po Mesiaci. Podľa Dohody sa Mesiac a jeho prírodné bohatstvo považujú za spoločné dedičstvo ľudstva, a teda nesmú byť nikým privlastnené. Strany Dohody sa dohodli aj na vytvorení medzinárodného režimu pre ťažbu prírodných zdrojov na Mesiaci hneď, ako bude možné takúto ťažbu uskutočňovať (Klučka, 2011, s. 355-356).

Je dôležité spomenúť, že všeobecný charakter Zmluvy o zásadách činnosti štátov pri výskume a využívaní vesmírneho priestoru vrátane Mesiaca a iných vesmírnych telies položil právny základ a zároveň nevyhnutnosť uzavretia ďalších, konkrétnejších zmlúv upravujúcich vesmírne aktivity. (Hrozenský, Klobučník, 2017).

ZÁVER

Využitie vesmírneho priestoru na vedecké, vojenské a komerčné účely je v dnešnej dobe stále na vzostupe. Môžeme to pripísať modernizácií vojenských kapacít ako aj využívaniu moderných technológií a hlavne angažovanosť súkromného sektora za posledné polstoročie. Globalizácia vedie k proliferácii vesmírnych systémov naprieč komerčným, civilným a vojenským sektorom.

Bezpečný prístup do vesmíru a udržateľné fungovanie vesmírnej infraštruktúry predstavujú z hľadiska medzinárodnej bezpečnosti dôležitý aspekt, hoci väčšina si to neuvedomuje. Riešenie problematik vesmírnej bezpečnosti a vesmírneho práva si jednoznačne vyžaduje multilaterálny prístup, a to nie len od štátov, ktoré v súčasnosti nemajú vesmírny potenciál, ale aj štátov, a zoskupení štátov, ktoré vykonávajú operácie v tomto priestore.

Význam bezpečnosti vesmírneho priestoru nemožno podceňovať. Vesmírna bezpečnosť sa stala predmetom národných a medzinárodných politik a dohôd čo je základom vesmírnej diplomacie. V dôsledku toho zohráva diplomacia významnú úlohu v konfliktoch v 21. storočí. Zároveň je dôležitá ako nástroj prostredníctvom ktorého môžeme v budúcnosti predísť možným vojnovým konfliktom, ktoré môžu vzniknúť vo vesmírnom priestore a následne sa preniesť na Zem.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- BRUNNER, Karl-Heinz. NATO Parliamentary Assembly, 2021 – Science and Technology Committee. In: Space and Security – NATO’s role – Special report [online]. [cit. 2023-07-08]. Dostupné na: [download-file \(nato-pa.int\)](https://www.nato-pa.int/download-file)
- COPUOS <https://www.unoosa.org/oosa/en/aboutus/history/treaties.html>
- DOYLE E.S.:Origins of International Space Law and the International Institute of Space Law of the International Astronautical Federation, 1. vydanie, San Diego, California: Univelt, 2002, s. 1-6 [online]. Dostupné na internete: http://iislweb.space/wp-content/uploads/2020/01/Origins_International_Space_Law.pdf
- EUROPES‘ Eyes on the Skies, 2008 [online] Dostupné na internete: https://www.esa.int/esa-pub/bulletin/bulletin133/bul133f_klinkrad.pdf
- HROZENSKÝ, Tomáš – KLOBUČNÍK, Lucius. Slovenská spoločnosť pre vesmírnu politiku, 2017. SSPA Report 03: Medzinárodné vesmírne právo v kocke [online]. Dostupné na internete: [SSPA report 03 \(vesmirnapolitika.sk\)](https://www.vesmirnapolitika.sk/SSPA-report-03)
- HURTADO, Mary Ann. Arms Control Association. Arms Control Today, 2021. In: UN Panel Approves Working Group on Space [online]. Dostupné na internete: [UN Panel Approves Working Group on Space | Arms Control Association](https://www.armscontrol.org/act/202106/UN-Panel-Approves-Working-Group-on-Space)
- HOFREITER, Ladislav. European Association for Security, 2015. In: Securitologia. About security in Contemporary world [online]. Dostupné na internete: https://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-0019732d-845d-4363-9812-30f104242926/c/Ladislav_Hofreiter_OK.pdf
- KLUČKA, J.: Medzinárodné právo verejné (všeobecná a osobitná časť), štvrté doplnené a prepracované vydanie, Wolters Kluwer, ISBN 9788057105251., 2023, s.536
- MINISTRY OF DEFENSE. 2010. *The UK Military Space Primer*. United Kingdom 2010. [online]. Dostupné na internete: <http://www.mod.uk>
- NATO. North Atlantic Treaty Organization, 2022 In: NATO’s Overarching Space Policy [online]. Dostupné na internete: [NATO - Official text: NATO’s overarching Space Policy, 17-Jan.-2022](https://www.nato.int/pr/2022/01/17/nato-official-text-natos-overarching-space-policy-17-jan-2022)
- NATO, 2016, *Warsaw Summit Communiqué*, [online]. Dostupné na internete: https://www.nato.int/cps/su/natohq/official_texts_133169.htm
- NATO, 2022, *STRATEGIC CONCEPT NATO 2022*, [online]. Dostupné na internete: <https://www.nato.int/strategic-concept/>
- PORADA V. a kolektív 2019.: *Bezpečnostní vědy*. Plzeň, Aleš Čeněk, s.r.o. 2019, 780 s. ISBN 978-80-7380-758-0.
- SPACE SECURITY INDEX. 2019, *Executive Summary 2019*. [online]. ISBN: 978-1-927802-26-7, Dostupné na internete: http://spacesecurityindex.org/ssi_editions/space-security-2019/
- UNION OF CONCERNED SCIENTISTS. Union of Concerned Scientists, 2023. In: UCS Satellite Database [online]. Dostupné na internete: [Satellite Database | Union of Concerned Scientists \(ucsusa.org\)](https://www.ucsusa.org/satellite-database)
- UNITED NATIONS. United Nations Office for Outer Space Affairs, 2017. In: International Space Law: United Nations Instruments [online]. Dostupné na internete: [V1605998-EN-GLISH.pdf \(unoosa.org\)](https://www.unoosa.org/pdf/E/16/1605998-EN-GLISH.pdf)

UNITED NATIONS. Committee on the Peaceful Uses of Outer Space, 2023. In: Status of international Agreements relating to activities in outer space as at 1 January 2023 [online]. [cit. 2023-08-07]. Dostupné na: [AC105_C2_2023_CRP03E.pdf \(unoosa.org\)](#)

UZNESENIE EURÓPSKEHO PARLAMENTU. *Kozmický priestor a bezpečnosť*. Uznesenie Európskeho parlamentu z 10. júla 2008 o kozmickom priestore a bezpečnosti (2008/2030(INI))

Ing. Peter POLÁČEK
Muškátová 15, Senec, 90301
E-mail : polacek.pepo@gmail.com